

Tien jaar

In het paradijs is alles volmaakt. Er zijn geen klokken, want er is geen tijd. Alles is zoals het moet zijn. Dus niets wordt ooit iets anders. Eva woont er samen met Adam. Ze zijn nooit jarig. Nooit ziek, nooit ongesteld. Want alles blijft zoals het altijd was.

Wij zijn zeventien verre achterkleinkinderen. Eigenlijk nog maar zestien. Wij hebben een huis in de oertijd. In het noorden van Friesland. Bijna aan de Waddenzee. Eerst woont mijn vader er alleen met zijn kater Adam. Hij preekt op zondag en hij wacht maar tot mijn moeder komt. Samen trekken ze weg naar de stad. Dan nemen onze grootouders de pastoretaken over. Het huis staat nog altijd midden in het dorp. Naast het gemeentehuis, vlakbij de kerk. Tegenover het oorlogsmonument. Een café en aan de andere kant een grindpad. Waar een oude vrouw woont. Haar ene zoon woont in Amerika, haar andere zoon is overleden in de oorlog. Ze verzamelt poppen in klederdracht en haalt zo de wereld naar binnen. En geeft mij in de oertijd kleine stukjes chocola. En er is een kapper. Een kapper voor heren. De kapper heeft een witte jas en steekt net boven de halve gordijnen van zijn winkel uit. Zo woont de geschiedenis om het huis heen.

Om het huis een grote tuin. De appelboom is afgezaagd. Op de stam een plankje. Een moestuin, een siertuin en een schuur. Kater Adam blijft. Adam verlangt nooit naar de stad. Adam kijkt nooit vruchten, waarvan men zegt dat ze leiden naar een andere wereld. Hij zit op de regenput, die afgesloten is met een donkergroen deksel en een groot slot. De put is gevaarlijk voor kleine kinderen. Adam ziet toe hoe onze grootouders het huis intrekken.

Onze grootvader, een paar kilometer verderop geboren, zal samen met onze grootmoeder aardappels poten, goudsbloemen zaaien en ons fotograferen, zittend op de afgezaagde appelboom. Ze brengen hun geschiedenis in volle koffers mee. Een album vol ansichtkaarten ontvangen in een stad 150 km verderop. Mijn grootvader was iets ouder dan tien jaar, eenzaam. Ver weg, in de leer om onderwijzer te worden. Een doos vol kleine stoplapjes. Op sommige staat 'niet zo netjes.' Onze grootmoeders doos voor het examen nuttige handwerken. Een luizenkam. Uit de oorlog? Een pak luchtpostbrieven uit Nederlands Indië. Een rekje met lepeltjes met wajangpoppen. Het portret van Willem van Oranje komt in de hal. De monarchist houdt oog op wie binnenkomt. Boven de kachel het beeld van Jezus met gespreide armen. 'De beeldhouwer wou Jezus aan het kruis maken,' vertelt onze grootmoeder. 'Maar dat lukte niet, zijn armen zakten vanzelf naar beneden.' Bijna alles in het huis is een beetje kapot. Mijn grootouders zijn al heel oud.

Terwijl de kater Adam sterft, worden wij een voor een geboren. Het buffet komt vol met foto's van ons. Boven de theetafel hangen onze tekeningen. In de hal een sjoelbak. De poppenwagen is soms melkfabriek. En op een dag komt Bruidspop. Onze grootvader heeft op een bazaar haar geboortedatum goed geraden. Bruidspop heeft een witte kanten jurk, daaronder prachtig zijden ondergoed. Een rok met hoepels en een kanten broekje. Bloemen in haar haar. Mijn eigen pop krijgt van Sinterklaas een jasje en een pyjama, door een bijzonder toeval van dezelfde stof als de restjes in mijn grootmoeders lappenkist. Bruidspop heeft alleen een bruidsjurk. En natuurlijk geen pyjama.

Aan de overkant is het gemeentehuis. Soms wordt het er opeens heel druk. Er komt zo een huwelijk. Een bruidje. Wij zitten op het hekje om de tuin en kijken. Het paar springt de trap op, vaak de man iets sneller, dan draaien ze zich om en worden vastgelegd. Wij blijven zitten. Even later komen ze naar buiten. Is alles anders?

Bij het oorlogsmonument zitten oude mannen te praten. Naast de stapel luchtpostbrieven ligt een doosje met een spiegel foto. Soms zie je jezelf, soms zie je een vrouw. Boven in de kast bij het ledikant hangt een witte broderiejurk. En een blauwe zijden jurk. En op de zolder een stapel bladen van de SDAP. En het album met de ansichtkaarten. 'Haal mij van het station, dinsdag om half vier.' Onze grootvader lustte het eten niet in de stad 150 km verderop.

Op een avond ben ik bang. Er is een gezin dood aangetroffen, ergens in de buurt. Staat in de krant. Kolendampvergiftiging. Kolendamp kun je niet zien en niet ruiken. Ik luister boven aan de

trap of ik stemmen hoor. Als er geluid is, is er geen kolendamp. Ik huil. Mijn grootvader komt boven. Hij streelt met zijn vinger over mijn gezicht. De pijn is weg.

Soms huist er een mierenkolonie op het terras. Op een avond hebben ze vleugels. Ze vliegen allemaal weg. Door de tuin met de afgezaagde appelboom. Langs de klappessen. En langs het gemeentehuis. Langs de vitrines waarin huwelijken openbaar gemaakt worden. Waarom is dat?

Mijn grootvader houdt het snoeimes in de herfst hoog boven zijn hoofd. Hij is bang dat wij zeventienen ons zullen bezeren. Zijn vader stierf aan tuberculose. Mijn grootvader was vier. In de stad honderdvijftig kilometer verderop, in de stad waar hij zou leren om voor zijn nageslacht een beloofd land waar te maken, heerst tuberculose. Mijn grootvader is zo bang. Is hoofdpijn een symptoom van de gevreesde ziekte? Of het eten niet lekker vinden. 'Ik lustte het echt niet.' Vertelt hij. Misschien is tuberculose erfelijk.

Wij zeventienen krijgen pannenkoeken. We gaan naar de dijk. We zien de zee, die geen zee is, maar drijfzand. We helpen in de moestuin. We klappen de bessen. We roken op zolder. We schrijven bandjes met adressen voor de kerk. We blazen op zondag lucht in het orgel in de kerk. We krijgen boeken. En we worden gefotografeerd. Met Bruidspop en op de afgezaagde appelboom. We krijgen koek bij de koffie en iets lekkers bij de thee. Mijn grootmoeder leest uit *Niels Holgerson* voor. Niels, hoog in de lucht op een gans.

Niets hoeft ooit anders. Onze grootvader slaapt 's middags op twee stoelen. Onze grootmoeder ligt een uur in bed. Ik lees in *Een jaar bij de familie Bloeme* en sla vol schuldgevoel de bijbelstukken over.

Eva verveelt zich in het paradijs. Ook zij slaat een gebod over. Ze snoept van een appel. Iedereen is boos. Voor straf moet ze naar buiten. In pijn kinderen krijgen. Kain en Abel. Die jaloers zijn. En elkaar doodslaan. Houdt God nu opeens meer van Abel? Maar ik was er het eerst. Het wordt zo erg dat God in steen laat beitelen wat mag en wat niet mag. Niets helpt. Ook niet Jezus, wel of niet aan het kruis.

Mijn grootouders zitten bij de kachel. Tussen de foto's op het buffet. Naast het kastje met de stapel luchtpostvellen. De donkergroene gordijnen waar Adam in klom, zijn dicht. Daarachter het gemeentehuis, de poppen in klederdracht. En de kapper, die knipt. Haren groeien. En dan besluiten zij, het oude paar: 'Wie tien jaar wordt krijgt de tijd. Wie tien jaar wordt krijgt een horloge.'

De portemonnee ligt in het laatje van het buffet. De bus naar de stad waar Bonifatius werd vermoord, vertrekt een keer per uur. Die moord ging ook over wie er het eerst was. Onze grootouders lopen naar de bus. De bus stopt drie keer en dan zijn ze bij de winkelstraat. 'Zullen wij die reis samen zeventien keer maken?' vraagt onze grootvader. Over de markt lopen ze naar de samen naar de juwelier, Laurens Bits. 'Wij willen zeventien horloges, maar heus niet allemaal tegelijk.'

De mijne is rechthoekig, goud. Met een zwart bandje. 'Je mag 'm om naar school,' zegt mijn moeder. Mijn jurk, een donkerrode overgooier staat er mooi bij. Ik ben groot. Ik heb de tijd.

Ik heb de bijbelverhalen in *Het jaar bij de familie Bloeme* overgeslagen. Ik mag niet meer met mijn broers in bad. Net als Eva begin ik te menstrueren. Ik ben tien plus. Op school kijk ik telkens naar mijn klokje.

Na Adam en de mieren verhuist de vrouw met de poppen in klederdracht. Ik pas de broderiejurk uit de kast boven niet meer. Een keer in de week geeft onze grootvader les op de lagere school. Op woensdagochtend. Terwijl mijn grootmoeder zich wast bij de gootsteen, stapt hij zomaar binnen. Kijkt hij naar haar lichaam?

Ik maak yoghurt met beschuit en sinaasappelsap. Om de kou eraf te halen, zetten we de schaal op de kachel onder het portret van Jezus met gespreide armen. Van onze grootmoeder moeten we bidden voor zieke mensen. Zij bidt voor ons. Als we proefwerk hebben. 'Maar als je niet leert, helpt het niet,' waarschuwt ze. 'Ben je bang om dood te gaan?' vraag ik op een dag aan mijn grootvader. 'Nee,' zegt hij. Streng. 'God zou de dood niet ingesteld hebben, als de dood erg was.' Ik vind de dood wel eng. Hij eigenlijk ook. Al sinds die tuberculose, waar nu pillen voor zijn en geen vergeefse reizen voor naar Zwitserland. Maar ik weet wanneer ik niet verder moet vragen.

Een halve eeuw later zal een van ons zeventienen sterven. Haar horloge is te ver vooruitgezet. Wie tien is, weet dat de appel gegeten moet worden. Mijn grootvader gaat zelf het eerst. Zomaar op een avond. Als hij hoort dat hij herkozen zal worden in zijn kerk. Als voorzitter van de kerkenraad. 'Ik word zo raar in mijn hoofd.' En dan is het afgelopen. Midden in de nacht in de auto verzin ik in mijn grote lichaam uitvluchten. 'Wat doe jij hier?' 'Waarom ben je niet naar school?' Maar niemand vraagt ernaar.

De geschiedenis trekt dieper het huis in. De kater Adam klom in de gordijnen, de brieven uit Nederlandse Indië lagen in de la. Het oorlogsmonument werd bevolkt door oude mannen. Langs de vitrine van het gemeentehuis vlogen de mieren weg. En de kapper knipt.

Bruidspop keek. En nog iemand. Twee dagen voor zijn dood belde ik met onze grootvader. 'Wacht even,' zei hij. 'Ik zie iemand.' Het was kleuterjuf. Zij lijkt op Bruidspop. Hij tikte tegen het raam. Ze liep net langs de kapper, die als altijd met zijn hoofd boven het halve gordijntje uit, stond te knippen. Kleuterjuf zag hem niet. Hij was teleurgesteld. Ik hoorde Adam sterven en de mieren wegvliegen. Ik probeerde met mijn stem meer dan 150 km verderop hem te troosten.

Appels zijn soms zuur. Mijn grootvader had een klokje aan een ketting. 'Kijk de grote wijzer is voor de minuten, de kleine voor de uren.' Hij wist het. Het paradijs is, als je tien wordt, soms een beetje saai. Dan kijk je door het raam. Want wie weet, loopt Bruidspop langs... en een appelboom afzagen, nee, dat helpt echt niet. Als je geluk hebt, word je gewoon tien.

Marit van der Meulen